

Кічор Іванна Романівна
студент гр. ПОФГзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., доцент Горин В. П.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСОБИСТИХ ДОХОДІВ І ВИТРАТ У КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Економічна, політична та соціальна криза змушує громадян все частіше задумуватись над тим, як оптимізувати свої доходи і витрати щоб досягнути належного рівня фінансового достатку. Низький рівень доходів населення та стрімкий ріст цін на товари і послуги спонукає задуматись і переглянути обсяг споживання та шукати альтернативні і більш раціональні варіанти витрат.

Як відомо, на фінансову поведінку вітчизняних громадян значний вплив здійснюють менталітет та особливості українського суспільства. Зокрема, це:

– відсутність навиків здійснення продуманого вибору споживчих благ. Така особливість є наслідком багатьох років життя в умовах економіки дефіциту, а також вплив на споживача широкого та достатнього кола товарів які пропонуються;

– відсутність «психологічного імунітету» до рекламному впливу. Дана обставина часто призводить до того, що купівля товарів здійснюється необдуманно, тільки під впливом реклами, яка часто буває агресивною;

– соціальний тиск, що призвів до феномену «демонстративного споживання». Досить часто люди купують непотрібні їм товари чи послуги лише з метою, для того щоб не бути «гіршими ніж інші», підтримувати певний статус в своєму оточенні;

– орієнтація на «думку сусіда». Люди нерідко орієнтуються на думку інших осіб, які, на їх бачення володіють кращими знаннями, тому попадають під вплив поведінки натовпу;

– звички і звичаї диктують правила фінансової поведінки, яких дотримуються громадяни. Ці правила щодо здійснення витрат можуть використовуватись роками, не зазнаючи змін та не переглядаючись;

– низький рівень фінансової грамотності, полягає у тому, що велика кількість громадян не мають достатнього рівня знань для того, щоб правильно розрахувати свої витрати та співставити їх з наявними доходами [1].

Проте основна проблема постійної нестачі грошей часто полягає не в розмірі доходу домогосподарства, а в невмінні правильно витратити. Досить негативним явищем для багатьох є невміння узгоджувати свої бажання з наявними доходами. Тому кожен з напрямків витрачання коштів вимагає самостійного аналізу, щодо можливостей оптимізації використання фінансових ресурсів. При здійсненні видатків на життєзабезпечення домогосподарство може звернути увагу на використанні способів зменшення витрат при не погіршенні якості отримуваних послуг.

Загалом з метою оптимізації витрат домогосподарства можна використовувати такі методи [2]:

Метод 1. Правило «4 конвертів». Суть даного методу полягає в тому, що всі особисті витрати поділяють на 2 групи: постійні та змінні. При плануванні особистого бюджету по даному методу спочатку виділяють кошти на оплату постійних витрат, а решта розподіляють по 4 конвертах: по одному на кожний тиждень змінних витрат. До початку нового тижня заборонено відкривати новий конверт. Цей метод дозволяє закріпити фінансову дисципліну і жити так, щоб завжди вистачало на обов'язкові витрати.

Також можна розподіляти конверти не за тижнями, а за напрямками використання. Тоді кожний конверт слід назвати за видами витрат, наприклад: «Їжа», «Лікування», «Машина», «Розваги» і т. д. Тобто конвертів може бути більше, головне – це цільове витрачання коштів, за статтями бюджету. Якщо гроші в конверті закінчаться, то можна зробити перекидання коштів з інших статей бюджету, або дисциплінувати себе – і знизити витрати.

Метод 2. Оптимізація витрат за ступенем важливості і терміновості. Даний метод передбачає розподіл витрат за двома критеріями:

1. за ступенем терміновості (термінові, не дуже термінові, не термінові);
2. за ступенем важливості (важливі, не дуже важливі, неважливі).

Поєднуючи ці критерії створюється таблиця оптимізації витрат, і кожна наступна група витрат оплачується, після того як повністю буде оплачена попередня. Тобто в першу чергу здійснюються термінові та важливі витрати, тоді термінові і не дуже важливі, потім важливі і не дуже термінові і т. д. Даний метод оптимізації витрат є досить ефективним, проте і досить складним для більшості домогосподарств.

Метод 3. Оптимізація витрат за ступенем розкоші. В цьому випадку особисті витрати слід розділяти на три категорії: обов'язкові витрати, бажані витрати і витрати на предмети розкоші.

До обов'язкових витрат відносять те, що є життєвонеобхідним для людини (сім'ї), погашення боргів та різноманітних зобов'язань: оплата комунальних послуг, оплата кредитів, купівля основних продуктів харчування, купівля найнеобхіднішого одягу і т. д.

До бажаних витрат відносять все те, без чого можна обійтися, але чим інколи хочеться себе побалувати (наприклад з продуктів харчування – це солодощі, витрати на гарний одяг, відвідування кафе, розваги, хобі і т. д.).

До витрат на придбання предметів розкоші відносять купівлю дорогих, брендових товарів та послуг із будь-якої категорії витрат (делікатеси, дорогий одяг та аксесуари, відвідування ресторанів, відпочинок за кордоном і т. д.).

В кожного людини в залежності від рівня її доходу можуть бути свої критерії щодо поділу витрат по даним категоріям.

Планування витрат домогосподарства по даному методу здійснюється так: спочатку розподіляються кошти на оплату обов'язкових платежів, тоді решта спрямовується на бажані витрати, і тільки потім, при наявності залишку – на купівлю предметів розкоші.

Метод 4. Оптимізація витрат по величині. Даний метод є одним із найзрозуміліших і найпростіших для сприйняття і передбачає поділ особистих витрат на: дрібні (малі), середні та великі.

Кожна людина може сама визначити необхідну величину витрат для зарахування їх до тої чи іншої категорії. Наприклад, витрати, що складають більше 30% щомісячного доходу можна вважати великими, від 5% до 30% – середніми, меншими 5% – дрібними.

При плануванні бюджету домогосподарства в першу чергу виділяються кошти на оплату великих витрат, потім – на оплату середніх, а все, що залишається – на оплату дрібних.

Проте даний метод має ряд суттєвих недоліків: він не враховує ступінь важливості тих чи інших витрат, в результаті чого може виявитись, що деякі дрібні витрати будуть дуже важливими, але для їх здійснення в особи вже не буде коштів і в той же час будуть здійсненні великі витрати, без яких можна було б обійтись.

Метод 5. Річне планування особистого бюджету. Даний метод можна здійснювати в більш глобальному плані, застосовуючи одночасно один із вищенаведених методів. Суть даного методу полягає в тому, що щорічні витрати домогосподарств діляться за такими принципами: щорічні, щомісячні, сезонні, спонтанні.

Таким чином, чітке визначення напрямів використання доходів домогосподарств, паралельно з підвищення раціональності здійснення витрат, дасть можливість домогосподарствам покращити рівень свого добробуту та дозволить сформуванню певну фінансову базу для інвестиційних операцій. Дотримання простих правил дозволить домогосподарству ефективно управляти своїми грошима, добре розуміючи, як влаштований його бюджет, на які витрати можна розраховувати, а які слід взяти під жорсткий контроль.

Список використаних джерел:

1. Захаркіна Л., Катериніна К. Підвищення рівня фінансової грамотності населення України. *Економічний форум*. 2014. №4. С. 200-207.
2. Мазилкіна Е. Поведение потребителей. URL: <https://be5.biz/ekonomika/p001/index.html> (Дата звернення 11.09.2020).
3. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України. *Вісник Національного банку України*. 2014. №2. С. 11-16.
4. Корчемкіна Е. С., Абишева А. В. Актуальные вопросы повышения финансовой грамотности населения: отечественный и зарубежный опыт. *Вестник Евразийской науки*. №2. Том 10. 2018. С. 1-9.